device to record the co-ordinates of the boundary's corners and the centres of the barrow mounds, measuring the barrows, and photographing them.

This barrow cemetery was visited for the first time in 1950 and a LII field survey expedition (headed by Adolfas Tautavičius). But after this, it was forgotten and not visited for half a century.

In 2011, the KPC counted a total of four barrows, one of which was doubtful, in Sausiai and Bevandeniškės Barrow Cemetery II. The barrow mounds are 12 m, 8 m, 7.5 m, and 5 m in diameter and 1 m, 0.6 m, 0.5 m, and 0.2–0.3 m high respectively, are a low, flattened hemisphere in shape, have ditches and pits at the base, are somewhat deformed, have visible old pits or signs of them, and have at the least been considerably harrowed.

On the basis of the appearance of the barrows, it is possible to date them to the mid – second half of the 1st millennium. In 2012, the cemetery was registered in the NKVR.

Paulius Bugys

Pabaisko mūšio vietos žvalgymai

2011 m. gegužės mėnesį Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Karo mokslų instituto Karo istorijos centras organizavo Pabaisko mūšio, įvykusio 1435 m. rugsėjo 1 d., spėjamos vietos archeologinius žvalgymus. Pabaisko mūšis į Lietuvos istoriją įėjo kaip didžiausios viduramžių epochos kautynės, įvykusios dabartinėje Lietuvos teritorijoje. Kautynių apytikslė vieta yra žinoma ir siejama su Pabaisko miesteliu Ukmergės rajone.

Kryptingi Pabaisko mūšio vietos archeologiniai žvalgymai buvo pradėti 2006 m. (*ATL*

1 pav. Žvalgomas plotas dešiniajame Žirnajos upės krante nuo plento Gelvonai–Pabaiskas ir lauko keliuko sankryžos iš R. P. Bugio nuotr.

Fig. 1. Surveyed area on the right bank of the River Žirnaja from the intersection of the Gelvonai – Pabaiskas Highway and a dirt road, as seen from the E.

2006 metais, Vilnius, 2007, p. 493–495). 2011 m. surengtos ekspedicijos tikslas buvo žvalgyti Pabaisko apylinkes, ieškant naudingos archeologinės informacijos, padėsiančios tiksliau lokalizuoti mūšio vietą. Taip pat ieškota mūšyje žuvusių karių kapaviečių.

Prie ekspedicijos prisijungė 2006 m. Pabaisko mūšio vietos tyrinėtojai – doc. dr. Gintautas Zabiela ir Tomas Baranauskas, prisidėję vertingais patarimais ir suteikę pagalbą žvalgant mūšio vietos teritoriją. Teritoriją metalo detektoriais žvalgė ir doc. dr. Manvydas Vitkūnas, Lietuvos karo akademijos Karo mokslų instituto Karo istorijos centro, Vytauto Didžiojo karo muziejaus darbuotojai, Lietuvos kariuomenės Juozo Vitkaus inžinerijos bataliono Sprogmenų neutralizavimo kuopos kariai.

Pasirinkta teritorija metalo detektoriais žvalgyta atskiruose plotuose. Žvalgymai buvo pradėti šalia kelio, vedančio nuo Gelvonų iki Pabaisko tilto per Žirnajos upę (1 pav.). Taip pat žvalgytas kairysis Žirnajos krantas nuo minėto tilto iki piečiau esančio šio upelio didesnio vingio. Nedideli plotai tirti ties Žirnajos upelio ištakomis iš Žirnajų ežero. Tolesni žvalgymai vykdyti Š kryptimi nuo už Pažirnajės kaimo esančio nedidelio miškelio. Metalo detektoriais patikrintas plotas Š siekia upeliuką, įtekantį į Žirnają iš R, ir teritoriją apie 50 m į Š nuo jo.

Žvalgymų metu apsilankyta Rakaučiznos kaime esančioje sodyboje, kur 2006 m. ekspedicijos metu tyrinėtos iki tol neregistruotos kapinės. Prieš metus iškasto griovio sienelėse ir tarp nubyrėjusių žemių surinkta keletas žmonių kaulų fragmentų, kuriuos derėtų sieti su minėtomis Rakaučiznos kapinaitėmis. Osteologinės medžiagos tyrimų (atliko Rimantas Jankauskas) duomenys liudija, jog aptikti apie 10 m. amžiaus vaiko kaukolės fragmentai, 5–10 m. vaiko blauzdų kaulai, suaugusio asmens dešiniojo blauzdikaulio proksimalinis galas, pėdų kaulų fragmentai.

Iššvalgytoje teritorijoje archeologinę vertę turinčių radinių neaptikta. Gruntas daugelyje vietų užterštas geležinių buities daiktų ir žemės ūkio padargų fragmentais, kuriuos daugeliu atvejų galima datuoti XX a. II puse. Metalo šiukšlių smarkiai gausėja artėjant prie Pabaisko miestelio. Tai komplikuoja archeologinių žvalgymų eigą ir labai lėtina darbus. Dėl didelio užterštumo metalo dirbinių atliekomis lieka vis mažiau galimybių rasti Pabaisko mūšį menančių archeologinių radinių artėjant link spėjamo mūšio epicentro (dabartinės Pabaisko Švč. Trejybės bažnyčios). Vietinių gyventojų nurodytos vietos, kuriose esą „randama senovinių daiktų“, pasirodė nesusijusios nei su Pabaisko mūšiu, nei su archeologija.

2011 m. vykdyti Pabaisko mūšio vietos archeologiniai žvalgymai tik patvirtino po 2006 m. ekspedicijos padarytas išvadas, kad mūšio vietų tyrimai yra labai sudėtingi, todėl pasiekti apčiuopiamų rezultatų per trumpą laiką labai sunku, netgi ir glaudžiai susiejus archeologinius bei istorinius tyrimus. Nepaisant to, Pabaisko mūšio lauko archeologinius žvalgymus planuojama tęsti. Mūšių vietų tyrimai Lietuvoje žengia tik pirmuosius žingsnius, todėl ateityje juos tęsiant būtina remtis šioje srityje jau nemažai metų dirbančių užsienio kolegų patirtimi bei bendradarbiauti su tokius tyrimus vykdančiomis užsienio institucijomis.

The Field Survey of the Pabaiskas Battle Site

In 2011, the Military History Centre of the Institute of Military Science at the General Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania organised a survey of the Pabaiskas Battle site. The 1 September 1435 battle at Pabaiskas entered Lithuanian history as the largest Medieval era battle to occur in present-day Lithuanian territory. The approximate site of the battle is known and connected with the town Pabaiskas (Ukmergė District). The survey turned up no finds with any archaeological value at the suspected battle site (Fig. 1). The ground there was contaminated with 20th-century metal rubbish, which was found in especially large quantities near the suspected battle epicentre, i.e. the present-day town of Pabaiskas.

Žilvinas Montvydas

Kryžinis smeigtukas iš Padievaičio piliakalnio

2011 m. spalio 27 dieną archeologui Vykintui Vaitkevičiui, istorikui Algiui Kuzmickui ir šio straipsnio autoriui lankantis Padievaičio (Šilalės r., Kvėdarnos sen.) piliakalnyje (UK 11208), P šlaite buvo pastebėtas žemės paviršiuje gulintis kryžinis smeigtukas (1 pav.). Radinys aptiktas apie 12 m žemiau piliakalnio aikštelės krašto, greta kurmio urvelio. Smeigtuko radimo vietos koordinatės N55°32'16,6"; E21°59'47,6" (paklaida iki 4 m).

Dirbinys žalvarinis, 7,7 cm ilgio, galvutė 5,1x5,1 cm dydžio, 3,4 mm storio, kilpelė grandelei 9 mm ilgio. Smeigtukas apsilydęs, jo kojelė nulūžusi. Vietoj lūžusios kojelės dirbinio nugarinėje pusėje 3 kniedėmis buvo pritvirtinta nauja kojelė, tačiau ji taip pat neišliko. Kniedės tvirtintos smeigtuko galvutės centre, apatinėje apskritoje plokštelėje ir senosios kojelės fragmento apačioje. Dirbinio galvutė puošta koncentrinių ratukų ir išlenkto rombo ornamentu.

1 pav. Kryžinis smeigtukas iš Padievaičio piliakalnio. Ž. Montvydo nuotr.

Fig. 1. The pin with a cruciform head from Padievaitis hillfort.

Smeigtukas priskirtinas 5-osios kryžinių smeigtukų grupės 3-iajam pogrupiui (pagal Normundą Jērumą), jis datuojamas X–XI a. Tokie smeigtukai randami žiemgalių, kuršių, latgalių ir žemaičių laidojimo paminkluose. Analogiški dirbiniai žinomi iš įvairių Lietuvos vietovių: 4 tokie smeigtukai rasti Bikavėnų (Šilutės r.), po vieną – Žąsino (Šilalės r.), Degėsių (Pakruojo r.) kapinynuose, XV a. pabaiga datuojamame Dubingių (Molėtų r.) piliavietės sluoksnyje ir kituose paminkluose.

Radinys perduotas LNM.

A Pin with a Cruciform Head from Padievaitis Hillfort

During an October 2011 visit to Padievaitis hillfort (Šilalė District), a bronze pin with a cruciform head was found (Fig. 1). The find is broken and shows some signs of having been repaired. This type of ornament, which